Europaparlamentet
2019-2024

Utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor

2023/2113(INI)

26.10.2023

FÖRSLAG TILL BETÄNKANDE

Betänkande om 2023 års rapport från kommissionen om rättsstatsprincipen (2023/2113(INI))

Utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor

Föredragande: Sophia in 't Veld

Föredragande av yttrande från det associerade utskottet i enlighet med artikel 57 i arbetsordningen:
Adrián Vázquez Lázara, Utskottet för rättsliga frågor

INNEHÅLL

Sida

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION 3

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION

Betänkande om 2023 års rapport från kommissionen om rättsstatsprincipen (2023/2113(INI))

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

– med beaktande av fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), särskilt artiklarna 2, 3.1, 3.3 andra stycket och 4.3 samt artiklarna 5, 6, 7, 11, 19 och 49,

– med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt de artiklar som handlar om att respektera, skydda och främja demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter i unionen, däribland artiklarna 70, 258, 259, 260, 263, 265 och 267,

– med beaktande av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,

– med beaktande av Europeiska unionens domstols rättspraxis,

– med beaktande av kommissionens meddelande av den 5 juli 2023 om 2023 års rapport om rättsstatsprincipen – Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i EU (COM(2023)0800),

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2020/2092 av den 16 december 2020 om en generell villkorlighetsordning för skydd av unionsbudgeten[1] (förordningen om villkorlighet i samband med rättsstatsprincipen),

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/692 av den 28 april 2021 om inrättande av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1381/2013 och rådets förordning (EU) nr 390/2014[2],

– med beaktande av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna,

– med beaktande av FN:s instrument för skydd av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och rekommendationerna och rapporterna från FN:s allmänna återkommande utvärdering samt rättspraxis från FN:s konventionsorgan och människorättsrådets särskilda förfaranden,

– med beaktande av rekommendationer och rapporter från kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter, högkommissarien för nationella minoriteter, representanten för mediefrihet och andra organ inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE),

[1] EUT L 433 I, 22.12.2020, s. 1.
[2] EUT L 156, 5.5.2021, s. 1.

– med beaktande av den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, den europeiska sociala stadgan, rättspraxis i Europadomstolen och Europeiska kommittén för sociala rättigheter, samt konventionerna, rekommendationerna, resolutionerna och rapporterna från Europarådets parlamentariska församling, ministerkommitté, kommissarie för mänskliga rättigheter, europeiska kommission mot rasism och intolerans, styrkommitté för antidiskriminering, mångfald och integration, Venedigkommission och övriga organ,

– med beaktande av samförståndsavtalet mellan Europarådet och Europeiska unionen av den 23 maj 2007 och rådets slutsatser av den 8 juli 2020 om EU:s prioriteringar för samarbetet med Europarådet 2020–2022,

– med beaktande av kommissionens motiverade förslag av den 20 december 2017 till rådets beslut om fastslående av att det finns en klar risk för att Republiken Polen allvarligt åsidosätter rättsstatsprincipen (COM(2017)0835), utfärdat i enlighet med artikel 7.1 i EU-fördraget,

– med beaktande av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheters (FRA) rapporter *Europe's civil society*: *still under pressure* av den 19 juli 2022, *Fundamental Rights Report 2022* av den 8 juni 2022, *Protecting civic space in the EU* av den 19 augusti 2022 och *Antisemitism – Overview of antisemitic incidents recorded in the European Union 2011–2021* av den 3 november 2022 samt dess andra rapporter, data och verktyg, särskilt Europeiska unionens informationssystem för grundläggande rättigheter (Efris),

– med beaktande av sin resolution av den 25 oktober 2016 med rekommendationer till kommissionen om inrättande av en EU-mekanism för demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[3],

– med beaktande av sin resolution av den 1 mars 2018 om kommissionens beslut att aktivera artikel 7.1 i EU-fördraget i fråga om situationen i Polen[4],

– med beaktande av sin resolution av den 19 april 2018 om behovet av att inrätta ett instrument för europeiska värden till stöd för civilsamhällesorganisationer som på lokal och nationell nivå främjar grundläggande värden inom Europeiska unionen[5],

– med beaktande av sin resolution av den 12 september 2018 om ett förslag med en begäran till rådet att enligt artikel 7.1 i fördraget om Europeiska unionen fastställa huruvida det finns en klar risk för att Ungern allvarligt åsidosätter unionens värden[6],

– med beaktande av sin resolution av den 14 november 2018 om behovet av en övergripande EU-mekanism för skydd av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[7],

[3] EUT C 215, 19.6.2018, s. 162.
[4] EUT C 129, 5.4.2019, s. 13.
[5] EUT C 390, 18.11.2019, s. 117.
[6] EUT C 433, 23.12.2019, s. 66.
[7] EUT C 363, 28.10.2020, s. 45.

– med beaktande av sin resolution av den 7 oktober 2020 om inrättande av en EU-mekanism för demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[8],

– med beaktande av sin resolution av den 13 november 2020 om covid-19-åtgärdernas inverkan på demokratin, rättsstaten och de grundläggande rättigheterna[9],

– med beaktande av sin resolution av den 10 juni 2021 om rättsstatssituationen i EU och tillämpning av förordning (EU, Euratom) 2020/2092 om villkorlighet[10],

– med beaktande av sin resolution av den 24 juni 2021 om 2020 års rapport från kommissionen om rättsstatsprincipen[11],

– med beaktande av sin resolution av den 8 juli 2021 om utarbetande av riktlinjer för tillämpningen av den generella villkorlighetsordningen för skydd av unionsbudgeten[12],

– med beaktande av sin resolution av den 11 november 2021 om stärkande av demokratin och mediernas frihet och mångfald i EU: otillbörlig användning av civil- och straffrättsliga åtgärder för att tysta journalister, icke-statliga organisationer och det civila samhället[13],

– med beaktande av sin resolution av den 15 december 2021 om utvärdering av förebyggande åtgärder mot korruption, oriktiga utgifter och missbruk av EU-medel och nationella medel i samband med medel för nödåtgärder och krisrelaterade utgiftsområden[14],

– med beaktande av sin resolution av den 8 mars 2022 om det krympande utrymmet för det civila samhället i Europa[15],

– med beaktande av sin resolution av den 10 mars 2022 om rättsstatsprincipen och konsekvenserna av EU-domstolens dom[16],

– med beaktande av sin resolution av den 19 maj 2022 om 2021 års rapport från kommissionen om rättsstatsprincipen[17],

– med beaktande av sin resolution av den 9 juni 2022 om rättsstatsprincipen och det potentiella godkännandet av Polens nationella återhämtningsplan[18],

---

[8] EUT C 395, 29.9.2021, s. 2.
[9] EUT C 415, 13.10.2021, s. 36.
[10] EUT C 67, 8.2.2022, s. 86.
[11] EUT C 81, 18.2.2022, s. 27.
[12] EUT C 99, 1.3.2022, s. 146.
[13] EUT C 205, 20.5.2022, s. 2.
[14] EUT C 251, 30.6.2022, s. 48.
[15] EUT C 347, 9.9.2022, s. 2.
[16] EUT C 347, 9.9.2022, s. 168.
[17] EUT C 479, 16.12.2022, s. 18.
[18] EUT C 493, 27.12.2022, s. 108.

– med beaktande av sin resolution av den 15 september 2022 om förslaget till rådets beslut om att enligt artikel 7.1 i fördraget om Europeiska unionen fastställa huruvida det finns en klar risk för att Ungern allvarligt åsidosätter unionens värden[19],

– med beaktande av sin resolution av den 15 september 2022 om situationen för de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen 2020 och 2021[20],

– med beaktande av sin resolution av den 20 oktober 2022 om rättsstatssituationen i Malta, fem år efter mordet på Daphne Caruana Galizia[21],

– med beaktande av sin resolution av den 20 oktober 2022 om ökande hatbrott mot hbtqi-personer i Europa i ljuset av det homofobiska mordet i Slovakien nyligen[22],

– med beaktande av sin resolution av den 10 november 2022 om rättvisa oavsett ras, icke-diskriminering och antirasism i EU[23],

– med beaktande av sin resolution av den 24 november 2022 om bedömning av Ungerns efterlevnad av de rättsstatliga villkoren enligt villkorlighetsförordningen och läget beträffande Ungerns återhämtnings- och resiliensplan[24],

– med beaktande av sin resolution av den 30 mars 2023 om 2022 års rapport om rättsstatsprincipen – Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i EU[25],

– med beaktande av sin rapport från undersökningskommittén PEGA och PEGA:s resolution och rekommendationer[26],

– med beaktande av återkopplingsrapporter, uppdragsrapporter, skriftliga frågor och svar från gruppen för övervakning av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[27],

– med beaktande av artikel 54 i arbetsordningen,

– med beaktande av yttrandet från utskottet för rättsliga frågor,

– med beaktande av betänkandet från utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor (A9-0000/2023).

Domstolsväsende

---

[19] Antagna texter, P9_TA(2022)0324.
[20] Antagna texter, P9_TA(2022)0325.
[21] Antagna texter, P9_TA(2022)0371.
[22] Antagna texter, P9_TA(2022)0372.
[23] Antagna texter, P9_TA(2022)0389.
[24] Antagna texter, P9_TA(2022)0422.
[25] Antagna texter, P9_TA(2023)0094.
[26] Antagna texter, P9_TA(2023)0244.
[27] För all övervakningsverksamhet från gruppen för övervakning av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter, se https://www.europarl.europa.eu/committees/en/libe-democracy-rule-of-law-and-fundament/product-details/20190103CDT02662.

1. Europaparlamentet upprepar att ett oberoende rättsväsende utgör grunden för rättsstatsprincipen, eftersom det är en förutsättning för ett effektivt rättsmedel när rättigheter och friheter förvägras eller kränks. Parlamentet understryker att ett oberoende och effektivt rättsväsende är avgörande för genomförandet av unionsrätten, med tanke på att kommissionen förlitar sig på att de nationella rättsliga myndigheterna efterlever unionsrätten. Parlamentet uttrycker sin oro över att denna ”presumtion om efterlevnad” blir till ”förevändningar om efterlevnad” när kommissionen bortser från bristerna hos nationella rättsliga myndigheter. Parlamentet noterar med oro att även om vissa rättssystem kan vara robusta på papperet, är de i vissa fall inte immuna mot så kallad state capture, vilket innebär att staten beslagtas för egna syften, eller mot politisk inblandning eller nepotism. Parlamentet är medvetet om att detta är svårt att upptäcka genom en enkel bedömning av de formella strukturerna. Parlamentet uppmanar därför kommissionen att genomföra en mer kvalitativ analys, som innehåller kontextuella faktorer.

2. Europaparlamentet konstaterar att kommissionen hittar stora skillnader mellan EU:s medlemsstater när det gäller rättsväsendets oberoende och garantier. Parlamentet noterar att man i rapporten nämner ett antal positiva initiativ och pågående utveckling när det gäller domstolsråden, särskilt i Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Italien, Sverige, Finland och Ungern. Parlamentet betonar dock att en oberoende bedömning visar att endast ett av de fyra ”superdelmålen” för rättsväsendets oberoende i Ungern kan anses vara fullt genomfört.[28] Parlamentet noterar att kommissionen anser att farhågorna om domstolsråden i Polen, Slovakien, Bulgarien, Spanien och Cypern fortfarande måste bemötas. Parlamentet noterar med oro att disciplinära förfaranden kan användas som ett sätt att begränsa rättsväsendets oberoende, vilket är fallet i Polen och Bulgarien. Parlamentet noterar att kommissionen slutligen har väckt talan mot Polen vid Europeiska unionens domstol (EU-domstolen) för brott mot unionsrätten som begåtts av dess författningsdomstol.

3. Europaparlamentet konstaterar att kommissionen anser att vissa medlemsstater, däribland Finland, Österrike, Slovenien, Cypern, Sverige och Ungern, har tagit eller aviserat initiativ till att förbättra utnämningsförfarandena inom rättsväsendet och funktionen hos de högsta domstolarna, men att det fortfarande finns utmaningar med att utnämna domare på hög nivå i Malta, Grekland, Litauen, Lettland och Irland. Parlamentet betonar att allvarliga farhågor kvarstår i Polen när det gäller tidigare utnämnda domare vid Högsta domstolen, inklusive dess förste ordförande, och när det gäller den fortsatta underlåtenheten att genomföra ett förhandsavgörande från EU-domstolen om utnämningsförfaranden inom rättsväsendet till kammaren för extraordinär kontroll. Parlamentet noterar att kommissionen anser att brottet rättsmissbruk som infördes för domare i Slovakien med avseende på deras rättsliga avgöranden fortsätter att väcka oro, eftersom det skapar negativa psykologiska effekter hos domarna och är betungande för de utredande myndigheterna.

Korruption

[28] Ungerns Helsingforskommitté, *Updated summary assessment on Hungary’s compliance with the four super milestones aimed at restoring the independence of the judiciary*, den 9 oktober 2023.

4. Europaparlamentet upprepar att korruption är ett allvarligt hot mot rättsstatsprincipen och allvarligt undergräver förtroendet för demokrati och jämlikhet inför lagen. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att göra mycket mer för att utrota korruptionen.

5. Europaparlamentet beklagar att trots att alla medlemsstater har strategier för korruptionsbekämpning varierar uppfattningarna om korruption stort inom EU, där Danmark, Finland, Sverige och Nederländerna rankas bland de minst korrupta, samtidigt som de uppfattade korruptionsnivåerna i Bulgarien, Malta, Ungern, Grekland och Slovenien är oroväckande.[29] Parlamentet noterar också med oro att kommissionen anser att vissa medlemsstater, såsom Bulgarien, Malta, Ungern, Grekland och Slovenien, ännu inte har uppnått goda resultat i utredningen och lagföringen av korruption på hög nivå som leder till slutliga fällande domar som har en avskräckande effekt.

6. Europaparlamentet understryker att medlemsstaternas regeringar och EU-tjänstemän bör föregå med gott exempel genom att avstå från korrumperat agerande och att det inte bör förekomma någon statlig eller politisk inblandning i korruptionsutredningar. Parlamentet påpekar att även EU-tjänstemän kan vara inblandade i korruption, vilket framgår av ”Qatargate”, och upprepar därför sitt krav på att årsrapporten även ska omfatta EU-institutionerna.

7. Europaparlamentet fördömer att Malta fortsätter att driva sitt system för medborgarskap genom investering, vilket utgör en stor risk för korruption och andra brott, särskilt mot bakgrund av de åtgärder som vidtagits av flera andra medlemsstater för att se till att systemen för medborgarskap för investerare avskaffas. Parlamentet bekräftar sin ståndpunkt att kommissionen bör använda sin befogenhet till att föreslå lagstiftning och inleda ett EU-rättsligt förbud mot alla system för medborgarskap i EU.

8. Europaparlamentet anser att medlemskap i Europeiska åklagarmyndigheten bör vara en förutsättning för att få EU-medel. Parlamentet upprepar sin uppmaning till en utvidgning av Europeiska åklagarmyndighetens mandat.

9. Europaparlamentet konstaterar att korruption kan involvera nationella myndigheter, däribland rättsliga och polisiära myndigheter, som är just de myndigheter som ska bekämpa korruption. Parlamentet anser att EU-organ, såsom Europol, skulle kunna spela en viktig roll när det gäller att utreda korruption och säkra bevis, men att kravet på nationellt godkännande av Europols deltagande utgör ett hinder. Parlamentet efterlyser en förstärkning av Europols mandat för att göra det möjligt för Europol att utreda korruptionsfall av det slag som beskrivs ovan.

Oberoende myndigheter

10. Europaparlamentet betonar att kontroller och motvikter endast kan fungera när ombudsmän, nationella människorättsinstitutioner, revisionsbyråer, organ för främjande av likabehandling och alla andra oberoende myndigheter kan fungera och har tillräckligt breda mandat, oberoende och tillräcklig finansiering.

[29] Transparency Internationals korruptionsindex, 31 januari 2023.

11. Europaparlamentet noterar att kommissionen anser att situationen varierar kraftigt mellan medlemsstaterna, med viss utveckling i rätt riktning i Cypern, Slovakien, Luxemburg, Portugal, Slovenien och Polen, med kvarstående utmaningar i Litauen, Ungern och Kroatien, med ännu ingen nationell människorättsinstitution etablerad i Italien, Tjeckien, Malta och Rumänien, med förseningar i utnämningarna vid olika oberoende myndigheter i Bulgarien, Spanien och Österrike, och med Polen som äventyrar den effektiva funktionen hos den högsta revisionsmyndigheten. Parlamentet noterar med stor oro den senaste tidens utveckling i Grekland, där oberoende myndigheter, såsom den grekiska myndigheten för kommunikationssäkerhet och sekretess (ADAE) och den grekiska dataskyddsmyndigheten, har utsatts för ökande påtryckningar på grund av sitt arbete avseende olaglig användning av spionprogram, där ADAE:s styrelseledamöter nyligen skyndsamt byttes ut av det grekiska parlamentet, till synes på grund av ADAE:s nära förestående beslut att ålägga den grekiska underrättelsetjänsten böter.

Mediepluralism och mediefrihet

12. Europaparlamentet framhåller att utan mediepluralism och mediefrihet kan det demokratiska livet och rättsstatsprincipen inte överleva.

13. Europaparlamentet understryker vikten av insyn i medieägandet. Parlamentet konstaterar att kommissionen finner att det sedan 2022 års rapport om rättsstatsprincipen har antagits ny lagstiftning som ökar insynen i medieägandet eller förbättrar allmänhetens tillgång till information om medieägande i Grekland, Luxemburg och Sverige och att sådan lagstiftning har stärkts i Cypern, medan förändringar i Bulgarien, Tjeckien och Frankrike fortfarande pågår. Parlamentet noterar också att kommissionen anser att tillsynsmyndigheterna för medier skyddas av otillräckliga garantier mot otillbörligt politiskt inflytande och att myndigheterna saknar resurser, särskilt i Ungern, Slovenien, Polen, Grekland och Rumänien.

14. Europaparlamentet betonar vikten av public service-mediernas redaktionella oberoende och alla medlemsstaters skyldighet att respektera detta.

15. Europaparlamentet uppmanar rådet och kommissionen att tillhandahålla tillräckliga medel för oberoende och EU-omfattande kvalitetsjournalistik på nationell, regional och lokal nivå.

Skydd av journalister

16. Europaparlamentet påminner om att oberoende journalistik är en viktig del av den demokratiska rättsstatsprincipen som en del av de nödvändiga kontrollerna och motvikterna och en del av den offentliga kontrollen. Parlamentet uttrycker sin oro över flera regeringars avsiktliga försök att tysta journalister som avslöjar felaktigheter.

17. Europaparlamentet beklagar de oroväckande tendenserna när det gäller journalisters säkerhet i flera medlemsstater. Parlamentet noterar att Europarådets plattform för att främja skyddet av journalistik och journalisters säkerhet har registrerat över 1 600 varningar om hot sedan 2015. Parlamentet beklagar hoten mot journalister under valkampanjer, såsom nyligen inträffade vid valet i Slovakien.

18. Europaparlamentet beklagar att Maltas föreslagna bestämmelser mot strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt (Strategic Lawsuits Against Public Participation, SLAPP), trots den oro som uttryckts av olika internationella organisationer, inte är tillräckliga för att skydda journalisters arbete[30]. Parlamentet uppmanar den grekiska regeringen att ta itu med de allvarliga utmaningar som identifierats av Media Freedom Rapid Response (MFRR), en allians som spårar, övervakar och reagerar på kränkningar av press- och mediefriheten, särskilt när det gäller godtycklig övervakning, straffrihet eller brott mot journalister, strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt, mediernas oberoende och mediepluralism[31]. Parlamentet noterar med stor oro de franska myndigheternas anhållande av en reporter nyligen, synbart i syfte att avslöja hennes källor, samt den olagliga avlyssningen av en nederländsk journalist som arbetade för *De Correspondent*.

19. Europaparlamentet uppmanar EU-institutionerna att snabbt nå en överenskommelse om ett ambitiöst direktiv mot strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt. Parlamentet uppmanar kommissionen att undersöka möjligheten till ytterligare lagstiftning för att täcka alla fall av strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt.

20. Europaparlamentet fördömer starkt bristen på seriösa utredningar av mordet på Giorgos Karaivaz. Parlamentet noterar att de två påstådda mördarna greps mer än två år efter mordet på grundval av bevis som förefaller ha varit tillgängliga för polisen hela tiden. Parlamentet anser att hjärnan bakom mordet ännu inte har identifierats. Parlamentet noterar att Karaivaz – liksom Daphne Caruana Galizia och Ján Kuciak – utredde korruption och brottslighet och kan ha haft fiender på höga positioner, även i politiska kretsar. Parlamentet påpekar att den misstänkta hjärnan bakom mordet på Daphne Caruana Galizia fortfarande inte har åtalats, och inte heller har alla fall av korruption och brottslighet som hon utredde hanterats på lämpligt sätt av myndigheterna.

21. Europaparlamentet fördömer den olagliga övervakningen av journalister, särskilt genom spionprogram. Parlamentet är bestört över kommissionens vägran att genomföra alla rekommendationer från Europaparlamentets undersökningskommitté för utredning av användningen av Pegasus och anser det vara en underlåtenhet att agera. Parlamentet påpekar att rättvisa inte har skipats i något av de många hundra fallen av missbruk av spionprogram mot journalister, aktivister, politiker, advokater och andra politiska mål. Parlamentet drar därför slutsatsen att många nationella myndigheter, tvärtemot kommissionens antagande, varken är villiga eller kapabla att ta itu med frågan och lämnar offren utan effektiva rättsmedel och demokrati oskyddade. Parlamentet är djupt oroat över den avskräckande effekten av straffrihet vid missbruk av spionprogram gentemot journalister och deras källor.

22. Europaparlamentet betonar att verkningarna av den otillåtna användningen av spionprogram är mycket mer markanta i medlemsstater där de myndigheter som vanligen skulle ha till uppgift att utreda, erbjuda personer som blivit måltavlor rätt till

[30] Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter, *Letter to the Speaker of the House of Malta*, 26 september 2023.
[31] Internationella pressinstitutet, *Murdered, surveilled and sued: decisive action needed to protect journalists and salvage press freedom in Greece*, 27 September 2023.

prövning samt säkerställa ansvarsskyldighet, kontrolleras av staten, och där det föreligger en kris avseende rättsstatsprincipen samtidigt som domstolsväsendets oberoende hotas, så att de nationella myndigheterna inte går att lita på. Parlamentet uppmanar därför kommissionen att införa särskild landsspecifik övervakning och landsspecifika rekommendationer med anknytning till medlemsstaternas olagliga användning av spionprogram i rapporten om rättsstatsprincipen, och att bedöma de statliga institutionernas förmåga att ge personer som blivit måltavlor rätt till prövning.

Öppenhet och tillgång till information

23. Europaparlamentet beklagar de ständiga svårigheter som många medborgare, journalister och parlamentariker i många medlemsstater står inför när det gäller att få information och tillgång till handlingar. Parlamentet understryker att offentliga myndigheter alltför ofta avsiktligt hindrar tillgången till information och handlingar, t.ex. genom oproportionerligt försenade beslut eller genom att endast ge artificiell tillgång genom att endast delvis göra information tillgänglig.

Utrymmet för det civila samhället

24. Europaparlamentet erkänner den avgörande roll som det civila samhället och ett sunt medborgerligt utrymme spelar för att upprätthålla och skydda rättsstatsprincipen, och upprepar sin uppmaning om att ett separat kapitel ska ägnas åt det civila samhällets villkor i medlemsstaterna. Parlamentet noterar att kommissionen anser att Malta, Irland, Bulgarien, Litauen och Tyskland har tillkännagivit eller inlett insatser för att förbättra ramen för det civila samhället, att det civila samhället står inför särskilda utmaningar i Cypern, Grekland, Spanien, Italien och Frankrike, och att det finns fortsatta allvarliga systemiska begränsningar i Ungern och Polen. Parlamentet uppmanar alla medlemsstater att godta civilsamhällesorganisationer som viktiga aktörer i det demokratiska livet och att skapa en gynnsam miljö för det civila samhället.

25. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att med hjälp av särskild finansiering investera mer i uppbyggnaden av civilsamhällesorganisationers kapacitet att övervaka och rapportera om situationen för rättsstatsprincipen i medlemsstaterna, och att säkerställa tillräckligt skydd för de civilsamhällesorganisationer som deltar i denna process.

Skydd av minoriteter

26. Europaparlamentet konstaterar att bakslag avseende demokrati och rättsstatlighet och undergrävande av minoriteters rättigheter ofta går hand i hand, och understryker än en gång behovet av en övergripande strategi för övervakning av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter i framtida rapporter. Parlamentet beklagar bristen på framsteg när det gäller skydd av minoriteter i hela EU. Parlamentet fördömer hatpropaganda, även från regeringstjänstemän eller politiska tjänstemän, mot minoritetsgrupper.

27. Europaparlamentet uppmanar EU:s medlemsstater att göra skyddet av hbtqi-rättigheter till en verklig och övergripande prioritering inom alla politikområden. Parlamentet

uppmanar kommissionen att använda alla tillgängliga medel för att säkerställa att hbtqi-rättigheterna respekteras i hela EU, inbegripet användningen av överträdelseförfaranden mot medlemsstater. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att beakta de tolv rekommendationerna för bekämpning av hatbrott mot hbtqi-personer från Europarådets styrkommitté för antidiskriminering, mångfald och integration samt Europeiska kommissionens rekommendationer mot rasism och intolerans[32]. Parlamentet noterar det senaste rumänska lagförslaget, som syftar till att följa EU-domstolens dom i Coman-målet från 2018[33], samt kritiken att lagförslaget endast genomför domen mycket snävt och att det inte garanterar lika rättigheter för par av samma kön[34].

28. Europaparlamentet bekräftar på nytt att kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter och att ingenting kan rättfärdiga en tillbakagång för kvinnors rättigheter och självständighet. Parlamentet fördömer i synnerhet attacken mot kvinnors och flickors rätt till sexuell och reproduktiv hälsa i flera medlemsstater. Parlamentet anser att rätten till säker och laglig abort bör förankras i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

29. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att inkludera en särskild ny pelare om skydd av minoriteter i nästa rapport, där alla former av främlingsfientlighet, rasism, antisemitism, islamofobi, antiziganism och hbtqi-fobi kartläggs i alla medlemsstater.

30. Europaparlamentet uttrycker sin besvikelse över kommissionens långsamhet när det gäller att ta itu med medlemsstaternas bristande efterlevnad av lagarna om grundläggande rättigheter och rättspraxis. Parlamentet förkastar kommissionens tolkning att nationella myndigheters vägran att följa domar från Europeiska unionens domstol (EU-domstolen) och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) i fall som rör grundläggande rättigheter ska betraktas som ”individuella fall” och inte behandlas genom överträdelseförfaranden. Parlamentet uppmanar med kraft kommissionen att i egenskap av fördragens väktare ta sitt ansvar för efterlevnaden av EU:s människorättslagstiftning och inte förlita sig på ”privat efterlevnad”.

Övergripande slutsatser om tillståndet för demokratin, rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna i hela EU

31. Europaparlamentet uttrycker sin djupa oro över att demokratin, rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna i hela EU urholkas. Parlamentet betonar att den situation som presenteras i kommissionens rapport om rättsstatsprincipen visar på en oroväckande utveckling, och att situationen är ännu mer oroande när man tar hänsyn till andra oberoende rapporter och källor. Parlamentet understryker att även om vissa medlemsstater är föredömliga när det gäller att skydda och främja demokratin, rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna i ett ömsesidigt beroende, öppet

[32] Europarådet, styrkommittén för antidiskriminering, mångfald och integration, Thematic review of the implementation of Recommendation CM/Rec(2010)5, 14 september 2023. Europarådet, Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans, ECRI General Policy Recommendation No. 17 on preventing and combating intolerance and discrimination against LGBTI persons, 28 september 2023.
[33] Domstolens dom av den 5 juni 2018, begäran om ett förhandsavgörande enligt artikel 267 i EUF-fördraget från Curtea Constituţională (författningsdomstolen, Rumänien), ECLI:EU:C:2018:385.
[34] Euractiv, *Romanian LGBTQ+ community wants equal rights, not special conditions*, den 22 september 2023.

EU, innebär urholkningen av dessa värden i andra medlemsstater att EU-institutionerna och situationen i EU som helhet äventyras och undergrävs.

Efterlevnad av unionsrätten

32. Europaparlamentet konstaterar att en korrekt efterlevnad av all EU-lagstiftning är själva förutsättningen för en union som bygger på rättsstatsprincipen. Parlamentet fördömer flera medlemsstaters ibland öppna och ogenerade bristande efterlevnad av unionsrätten på olika områden, såsom asyl, genomförande av sanktioner och människorättslagstiftning. Parlamentet understryker att detta riskerar att göra EU till en laglös zon, där vissa medlemsstater erfars som mer jämlika än andra och medborgarnas rättigheter och friheter inom EU inte är jämnt skyddade.

33. Europaparlamentet påminner kommissionen om att den först och främst är fördragens väktare. Parlamentet understryker att det inte räcker med att utfärda en rapport för att stärka vår union på grundval av rättsstatsprincipen, utan att rapporten bör leda till konkreta verkställighetsåtgärder, särskilt när rekommendationerna inte följs fullt ut.

34. Europaparlamentet beklagar djupt att kommissionen inte vidtar kraftfullare åtgärder för att verkställa EU-lagstiftningen. Parlamentet uppmanar därför kommissionen att öka antalet nya överträdelseförfaranden och att driva på befintliga överträdelseförfaranden med större djärvhet och brådska. Parlamentet uppmanar kommissionen att inte använda ”dialog” med medlemsstater eller ”pilotförfarandet” som ett förutsättningslöst sätt att undvika att inleda faktiska överträdelseförfaranden. Parlamentet uppmanar kommissionen att se över sin policy – som inte har någon grund i fördragen – att inte använda överträdelseförfaranden för ”individuella” fall, eftersom denna policy har lett till att medborgare i stor utsträckning berövas sina rättigheter i hela EU, särskilt när deras egna regeringar vägrar att följa unionsrätten eller EU-domstolens domar, eftersom de flesta av dessa fall inte är individuella utan rör strategiska och grundläggande frågor.

35. Europaparlamentet noterar det ihållande problemet med ett ofullständigt genomförande av domarna från Europadomstolen, och noterar det senaste beslutet från Europarådets Ministerkommitté[1]. Parlamentet välkomnar införandet av systemiska indikatorer för genomförandet av Europadomstolens ledande domar i rapporten om rättsstatsprincipen sedan 2022 års upplaga. Parlamentet uppmanar dock kommissionen att inrätta en resultattavla för övervakning av genomförandet av var och en av EU-domstolens och Europadomstolens domar om demokrati, rättsstatsprincipen och grundläggande rättigheter, och att fullt ut integrera den i den årliga rapporten om rättsstatsprincipen. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att utan dröjsmål genomföra pågående domar och uppmanar kommissionen att bedöma konsekvenserna för efterlevnaden av unionsrätten och att vid behov vidta överträdelseåtgärder.

Rapporten om rättsstatsprincipen som ett verktyg

36. Europaparlamentet erkänner att rapporten om rättsstatsprincipen har blivit ett riktmärke för EU-institutionernas arbete med frågor som rör rättsstatsprincipen i EU och i specifika medlemsstater.

37. Europaparlamentet erkänner att kommissionens rapport om rättsstatsprincipen har blivit mer omfattande sedan den inrättades 2020. Parlamentet beklagar dock att 2023 års upplaga av rapporten inte utökades avsevärt genom att en omfattande ny pelare lades till. Parlamentet upprepar sin ståndpunkt att rapporten bör täcka hela omfattningen av värdena i artikel 2 i EU-fördraget, eftersom dessa inte kan betraktas separat. Parlamentet uppmanar kommissionen att utöka rapportens räckvidd nästa år.

38. Europaparlamentet är oroat över att kommissionen, i sin strävan efter att vara saklig och opartisk, ibland blir alltför diplomatisk och oprecis när den identifierar problem som rör rättsstaten i medlemsstaterna. Parlamentet beklagar att användningen av förskönande språk och det artificiellt lika antalet slutsatser och rekommendationer per medlemsstat döljer de mycket verkliga skillnaderna mellan medlemsstaterna. Parlamentet anser att bedömningen av uppfyllandet av rekommendationerna bör vara mer exakt och kvalitativ, och inte enbart förlita sig på lagstiftningsändringar utan även på verkliga och oberoende bevis för att de genomförs i praktiken. Parlamentet noterar de ibland stora skillnaderna mellan sammanfattningarna av landskapitel och det djupgående innehållet i själva kapitlen, vilket tyder på en redaktionell inblandning.

39. Europaparlamentet bekräftar att många av dessa utmaningar skulle kunna övervinnas genom att man involverar en oberoende expertpanel vid utarbetandet av rapporten, eftersom de skulle vara mindre bundna av diplomatiska överväganden. Parlamentet uppmanar kommissionen att ompröva sin ståndpunkt i denna fråga och att undersöka alla möjligheter att involvera oberoende experter i senare upplagor av rapporten om rättsstatsprincipen.

40. Europaparlamentet bekräftar att den årliga rapporten om rättsstatsprincipen inte är ett mål i sig, eftersom övervakningen av situationen inte är tillräcklig utan snarare bör leda till särskilda verkställighetsåtgärder mot de konstaterade bristerna.

Interinstitutionellt samarbete och förfaranden avseende rättsstatsprincipen

41. Europaparlamentet noterar rådets pågående utvärdering av dialogen om rättsstatsprincipen och rådets uttalade ståndpunkt att man kommer att överväga ytterligare möjligt interinstitutionellt samarbete i detta sammanhang. Parlamentet uppmanar rådet att göra sin dialog om rättsstatsprincipen mer inkluderande genom att bjuda in andra institutioner och intressenter till sina sammanträden, särskilt Europarådets organ såsom Venedigkommissionen, samt företrädare för Europaparlamentet.

42. Europaparlamentet beklagar att kommissionen och rådet hittills har förkastat parlamentets erbjudande om att ingå ett interinstitutionellt avtal om rättsstatsprincipen. Parlamentet bekräftar på nytt sin vilja att återuppta samtalen om detta avtal.

43. Europaparlamentet uppmanar de andra institutionerna att under tiden åtminstone undersöka ytterligare samarbete inom ramen för det föreslagna interinstitutionella pilotprojektet om demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter, vilket skulle bidra till att bygga upp förtroende mellan institutionerna på ett praktiskt sätt, särskilt genom att dela övervaknings-, dialog- och mötespraxis.

44. Europaparlamentet fördömer den totala bristen på framsteg i de pågående förfarandena enligt artikel 7.1 i EU-fördraget. Parlamentet uppmanar med kraft rådet att reagera på all ny utveckling som påverkar rättsstatlighet, demokrati och grundläggande rättigheter. Parlamentet upprepar sin uppmaning till rådet att behandla rekommendationer inom ramen för detta förfarande, och understryker att ytterligare förseningar av sådana åtgärder skulle innebära att rådet självt bryter mot rättsstatsprincipen. Parlamentet insisterar på att parlamentets roll och befogenheter respekteras.

45. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att inkludera, strikt övervaka och skydda villkoren för demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter i alla budgetinstrument och budgetprocesser. Parlamentet uppmanar i detta avseende kommissionen att inte häva blockeringen av några sammanhållningsfonder för Ungern om inte alla nödvändiga villkor har uppfyllts fullt ut och rättsväsendet i den medlemsstaten kan anses vara helt oberoende på pappret och i praktiken. Parlamentet uppmanar kommissionen och rådet att vid behov tillämpa förordningen om villkorlighet i samband med rättsstatsprincipen ytterligare och utan dröjsmål, och att inte upphäva de åtgärder som antagits i Ungerns fall förrän alla milstolpar har uppfyllts. Parlamentet uppmanar kommissionen att noggrant kontrollera att de rättsstatsrelaterade milstolparna i medlemsstaternas olika planer för återhämtning och resiliens uppfylls som ett villkor för utbetalning av finansiering när medlemsstaterna gör betalningsansökningar. Parlamentet uppmanar kommissionen att tilldela huvudansvaret för tillämpningen av dessa villkor till de kommissionsledamöter som ansvarar för rättsstatsprincipen.

°

° °

46. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till rådet och kommissionen.